

De politiek dichtbij

Hoe brengen leraren de politiek in de klas? En leven de Tweede Kamerverkiezingen onder leerlingen? Vier leraren die lesgeven in maatschappijleer, maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen, vertellen over hoe ze leerlingen enthousiasmeren voor politiek. Van het maken van een eigen politieke partij tot een politieke jongerendag op het gemeentehuis.

WAT WILLEN DE POLITIEKE PARTIJEN MET HET VOORTGEZET ONDERWIJS?

Wat willen de diverse politieke partijen in de komende kabinetsperiode realiseren voor het voortgezet onderwijs? En hoe sluit dat aan bij de wensen en ideeën die in de sector leven? We legden de verkiezingsprogramma's van de – volgens een recente peiling – tien grootste politieke partijen naast de inzet van de VO-raad voor de verkiezingen van 22 november.*

HUISVESTING EN BREDE SCHOLENGEMEENSCHAPPEN

De VO-raad heeft zich bij verkiezingsprogrammacommissies hard gemaakt voor noodzakelijke investeringen in inclusieve en duurzame onderwijshuisvesting. Bij een aantal partijen vinden we hierover veelbelovende plannen terug. Zo wil GLPvdA meer middelen beschikbaar stellen voor gemeenten om moderne en duurzame schoolgebouwen en schoolpleinen mogelijk te maken en pleit D66 voor investeringen in vervanging en renovatie van onderwijshuisvesting die zowel bijdragen aan klimaatdoelstellingen als aan het tegengaan van segregatie. Dit laatste kan bereikt worden door in te zetten op 'brede middelbare scholen', zoals D66 het noemt. De wens voor brede scholengemeenschappen als onderwijsvoorziening om kansengelijkheid te bevorderen wordt door een groot aantal partijen gesteund. Deze brede scholengemeenschappen maken de stap naar latere selectie makkelijker, een streven dat we teruglezen in een meerderheid van de partijprogramma's (GLPvdA, D66, CDA, CU, PvdD en Volt). Alleen de VVD spreekt zich expliciet uit tegen het bevorderen van meer brede brugklassen.

ONDERWIJS OP MAAT

Op twee onderwijsthema's is bij politieke partijen een behoorlijke consensus: het belang van professionalisering van onderwijsprofessionals en het vergroten van de mogelijkheden tot onderwijs op maat voor leerlingen. Die laatste ambitie krijgt gestalte door een veelheid aan partijen die de doorstroommogelijkheden voor leerlingen willen vergroten, zowel door flexibiliteit te creëren in onderwijstijd als door te bevorderen dat leerlingen vakken kunnen volgen op meerdere onderwijsrichtingen. Verder valt op dat veel politieke partijen aandacht hebben voor digitalisering in het onderwijs en hierin ook willen investeren. Ook wil een aantal politieke partijen, waaronder GLPvdA en de ChristenUnie, tijdelijke subsidies stoppen ten gunste van structurele financiering. De VO-raad heeft hiervoor de afgelopen periode veelvuldig aandacht gevraagd. De analyse van de verkiezingsprogramma's laat zien op welke thema's er in de komende kabinetsperiode kansen liggen voor het voortgezet onderwijs. In zijn rol als belangenbehartiger van de sector zal de VO-raad hier aandacht voor vragen in de aanloop naar de verkiezingen en tijdens de formatie.

* In deze analyse ontbreken de plannen van Nieuw Sociaal Contract, want die partij had haar programma op het moment van het maken van de analyse nog niet gepubliceerd.

In actie voor een ander

Maarten Algera, Rijnlands Lyceum Sassenheim

"Het is mijn persoonlijke missie dat leerlingen zich leren verplaatsen in de ander. Ik hoop dat er meer verbinding komt en minder polarisatie. Uiteindelijk heeft dat ook alles met de verkiezingen te maken. Leerlingen mogen het met elkaar oneens zijn, maar ze moeten discussiëren over de inhoud, hun eigen onderzoek doen en respectvol met elkaar omgaan. Hier hebben we het vak maatschappijleer op ingericht. Een van de aanpassingen die we hebben gedaan, is dat we het aantal toetsen sterk

hebben verminderd. Op die manier creëren we ruimte waarin leerlingen zelf onderzoek kunnen doen. Zo kiezen ze aan het begin van het schooljaar een onderwerp uit. Dit jaar zijn dat onderwerpen zoals depressie bij jongeren, pesten op social media en de woningcrisis. Dat onderwerp werken ze uit in een werkstuk of podcast. Vervolgens gaan ze een bordspel of online game maken. De richtlijn voor het spel is dat je erachter moet komen wat het maatschappelijk probleem is, wat de verschillende partijen zijn en welke belangen een rol spelen. Zeker in de aanloop naar de verkiezingen is dat interessant. Leerlingen leren

'Leerlingen leren wat er bij een politiek compromis komt kijken'

hierdoor wat er bij een politiek compromis komt kijken. De focus ligt op zelf onderzoek doen, reflecteren en je verplaatsen in de ander. We merken dat deze aanpak meer rendement heeft dan uitsluitend toetsen. Leerlingen doen wel schoolexamen in parlementaire democratie en rechtsstaat, want daar zit veel vakinhoudelijke kennis in.

We werken samen met de organisatie Young Impact. Zij geven workshops waarin ze onze leerlingen helpen impact te hebben. Dat wil zeggen: leerlingen bedenken een actie waarin ze iets goeds doen voor een ander. Onze vaksectie heeft een lesmodule gemaakt waarin deze actie gekoppeld wordt aan de vakinhoud van maatschappijleer en maatschappijwetenschappen. Leerlingen verzorgen zelf een les over het maatschappelijke vraagstuk dat ze hebben uitgezocht. Ze nodigen daarbij een gast spreker uit, bijvoorbeeld een politicus, verpleger of militair. Vervolgens gaan ze hun actie uitvoeren. Zo zijn er leerlingen die campagne hebben gevoerd om aandacht te vragen voor eenzaamheid. Maar ze kunnen ook een spelletjesmiddag in een verzorgingscentrum organiseren.

We halen bovendien de politiek de klas in, vanuit de gemeente Teylingen, maar ook landelijk. Verschillende politici zijn al bij ons geweest, onder wie Sybrand Buma en Rita Verdonk. Het is mooi wanneer politici anderhalf uur lang met jongeren praten. Leerlingen komen er dan achter dat het eigenlijk heel aardige mensen zijn. In het nieuws zie je toch meer spanning, terwijl wij willen laten zien dat politici respectvol met elkaar omgaan. Een groep van twaalf leerlingen organiseert dit jaar zelf de scholierenverkiezingen. Alles, van begin tot eind: de kieslijsten, stembiljetten, inrichting van het stemlokaal en de campagne. Ook gaan we eind november naar de Eerste en Tweede Kamer. Dat hadden we al een tijd geleden gepland, maar dat komt met de verkiezingen nu heel mooi uit."

→ Maarten Algera is door Young Impact genomineerd voor Impact Docent van het Jaar.

Een debat over stellingen uit de stemwijzer

Imke Bohyn, Lodewijk College, Terneuzen
 "Dit jaar hebben we vanwege de verkiezingen het hoofdstuk 'parlementaire democratie' in onze methode naar voren gehaald. We zijn hiermee dus het schooljaar begonnen. Daarin bespreken we stapsgewijs hoe het gaat met verkiezingen, politici die debatteren, wat spin-doctors doen, et cetera. Alles wat we bespreken, zien leerlingen nu terug in het nieuws. Toen we het stuk over lijsttrekkers behandelden, speelde in de media net het gerommel rondom lijsttrekkers in 50Plus en de Partij voor de Dieren. Doordat het zo actueel is, leven de verkiezingen onder de leerlingen veel meer. Elk jaar organiseer ik samen met de vaksectie Nederlands een debat voor en door leerlingen. Leerlingen kiezen dan een onderwerp uit dat op dat moment in de politiek besproken wordt. Omdat het bijna verkiezingen zijn, hebben we dit jaar stellingen uit de stemwijzer gehaald. Bijvoorbeeld over dat Nederland uit de Europese Unie moet stappen, dat de overheid moet stoppen met het subsidiëren van kunst en cultuur, of dat er een landelijk zorgfonds moet komen. We leggen de leerlin-

gen verschillende stellingen voor, inclusief welke partijen voor zijn en welke tegen. Vervolgens kiezen ze een stelling en een partij waarmee ze het debat voorbereiden. In de verkiezingsprogramma's zoeken ze op wat die partij vindt en op die manier kunnen ze argumenten bedenken. Dit jaar doen we ook weer mee aan de scholierenverkiezingen. In de bibliotheek op onze school richten we een stemlokaal in. Leerlingen die dat leuk vinden om te doen, bemensen het stemlokaal. Op vertoon van hun leerlingenpas kunnen leerlingen stemmen. In een afgesloten hokje kunnen ze hun stem uitbrengen, dubbelvouden en uitbrengen. Via de gemeente regelen we een echte stembus. Aan het einde van de dag tel ik met de leer-

'Alles wat we bespreken, zien leerlingen nu terug in het nieuws'

lingen alle stemmen. De uitslag bespreken we in de les, waarbij we stilstaan bij de vraag waarom een bepaalde partij de meeste stemmen heeft gekregen. Bij de Provinciale Statenverkiezingen kwam een gedeputeerde naar ons stemlokaal, dat maakte het voor de leerlingen bijzonder. Ik vind het jammer dat het hart van de democratie voor ons zo ver weg is. Een uitstapje naar Den Haag is lastig te organiseren vanuit Zeeuws-Vlaanderen. Hetzelfde geldt voor het bijwonen van een rechtszaak; daarvoor moeten we naar Middelburg of Noord-Brabant. Gelukkig biedt ProDemos allerlei materiaal aan. Zo hebben we een keer het Provinciespel gespeeld. Ook kwamen een keer de Gedeputeerde Staten van Zeeland langs op school. Drie van de zes statenleden gingen toen met leerlingen in gesprek over de regio. Dat gaat hier dan al snel over bereikbaarheid en openbaar vervoer. Het is goed dat leerlingen bij zo'n gelegenheid ervaren dat er naar ze wordt geluisterd. Maar daarna vroegen ze zich wel af: wat wordt er met mijn input gedaan? Ze missen de terugkoppeling."

Een stemlokaal in de school

Marleen Wierda, Impulse Leeuwarden, Openbare Scholengemeenschap Piter Jelles

"Ik heb bij alle politieke partijen verkiezingsposters opgehaald die ik in de klas heb opgehangen. Op die manier maak ik de verkiezingen voor de leerlingen visueel. Maatschappijleer bestaat uit goed kijken naar de wereld om je heen. De posters op

zich zeggen veel: daarin maken politieke partijen keuzes. Als leerlingen dat zien, dan begrijpen ze het al goed. Ik laat de leerlingen een eigen politieke partij maken. Ze maken dan een partijprogramma en promotiemateriaal. Die posters die daaruit voortkomen, hang ik tussen de 'echte' posters. Alles moet kloppen: de stijl, maar ook de slogan. Ik vind het vooral belangrijk dat

leerlingen inzien dat politiek niet zo moeilijk is. Als je het eenmaal snapt en ontrafelt, dan kan iedereen het. Ik maak in mijn lessen altijd heel duidelijk: het maakt me niet uit wat je stemt, maar het maakt me wel uit óf je stemt. Ik vind het belangrijk dat leerlingen vanaf hun achttiende gaan stemmen, want het gaat over hun leven, en daar hebben ze invloed op. Bij verkiezingen krijg ik via Instagram vaak berichtjes van oud-leerlingen dat ze hebben gestemd. Soms met selfies vanuit stemlokalen erbij. Ook vragen oud-leerlingen me om de lesstof nog eens te delen. Ik deel veel tips via social media, bijvoorbeeld over welke stemwijzer jongeren kunnen gebruiken. In mijn lessen vullen we voorafgaand aan de verkiezingen verschillende stemwijzers in. Sommige stemwijzers zijn best lastig. Dan kijken we bijvoorbeeld naar de woorden die erin worden gebruikt. De Young Voice stemwijzer van ProDemos, speciaal voor jongeren, pak ik er altijd bij. We bespreken of de partij die uit de stemwijzer volgt, ook de partij is waarop de leerling gehoopt had. En hoe het kan dat je bij de ene stemwijzer op de ene partij uitkomt, en bij een andere stemwijzer op een andere. In onze school hebben we tijdens de verkiezingen een officieel stemlokaal. Met de leerlingen die die dag les krijgen, gaan we daar kijken. Dan vraag ik aan de vrijwilligers van het stemlokaal of zij iets kunnen vertellen. We organiseren ook scholierenverkiezingen. In samenwerking met de gemeente Leeuwarden gaan we een stemlokaal nabouwen. De scholierenverkiezingen zijn dus net echt. In de klas zie je een afspiegeling van de samenleving. Op dit moment zijn er bijvoorbeeld veel zwevende kiezers en spreken ook leerlingen zich niet per se uit voor één partij. Aan de andere kant heb je ook leerlingen die op dezelfde partij stemmen als hun ouders. In ieder geval zijn mijn leerlingen allemaal enthousiast en willen ze later gaan stemmen. Sommige leerlingen mogen nu al stemmen. Dat gaan ze zeker doen." ➤

'Ik vind het vooral belangrijk dat leerlingen inzien dat politiek niet zo moeilijk is'

Een politieke jongerendag

Chrissie Goossens, Elde College, Schijndel

"In verkiezingstijd organiseren we met onze vaksectie altijd scholierenverkiezingen. De gemeente Meierijstad stelt een stemhok en stempotloden beschikbaar. Zo bouwen we een echt stemlokaal na in de school. Alleen scholieren die maatschappijleer, maatschappijwetenschappen of maatschappijkunde volgen, mogen stemmen. De uitslagen van de scholierenverkiezingen vergelijken we met uitslagen van de landelijke verkiezingen. De uitkomst duiden we in de lessen. Wat is er op het Elde College gestemd? Kunnen we dat verklaren? Zien we trends? Op die manier maken we de verkiezingen tastbaar, en leerlingen maken de ervaring van het stemmen mee. We volgen de hele procedure zoals het hoort, inclusief legitimeren en natellen. In mijn lessen wil ik laten zien dat politiek niet per se een 'ver-van-je-bed' show is. Verbinding met lokale instituties en politici is daarbij belangrijk. Zo organiseer ik elk jaar met de gemeente een politieke jongerendag voor vmbo-t 4 en havo 5 leerlingen. Leerlingen werken dan de hele dag in het gemeentehuis samen met ambtenaren en wethouders, soms ook met de burgemeester, aan een concreet projectvoorstel. Vervolgens debatteren ze daarover in een commissievergadering. Leerlingen leren die dag dat het er bij politiek niet alleen om gaat dat je het beste plan bedenkt, maar dat het presenteren en verdedigen van je plan ook belangrijk is. Aan het einde van de dag is er een stemming. De leerlingen leren die dag hoe moeilijk het is om beleid te maken, met een kloppende begroting en verschillende belangen. Dit doen we nu al 25 jaar. Voor mij is dit een van de leukste dagen in het jaar.

Politiek is een allesomvattend thema. Ik geef mijn onderwijs altijd vanuit de context. Ik snijd maatschappelijke kwesties aan of ik laat een belangrijk debat zien. Vandaaruit ga ik met leerlingen in gesprek. Ik stel altijd de vraag: wat zie je, wat hoor je, wat valt op, wat weet je over deze persoon? Op die manier kun je de voorkennis prikkelen. Zo hebben we het laatst gehad over de Algemene Beschouwingen en de miljoenennota. Toen ik de 'gratis bier-motie' van Van der Plas aanhaalde, waren de leerlingen meteen nieuwsgierig. Hoezo gratis bier? Toen heb ik het met leerlingen gehad over de verdeling van middelen. Als blijkt dat er meer geld naar

zorg moet, mag de overheid dan meer geld vragen voor benzine? Dergelijke overwegingen zijn interessant om het met leerlingen over te hebben.

Leerlingen zouden van mij best wat meer bagage mogen hebben om hun houding richting de politiek en de verkiezingen op te baseren. Maatschappijleer, maatschappijwetenschappen en maatschappijkunde worden pas in de bovenbouw gegeven. In de onderbouw kan meer gedaan worden met burgerschap. Nu begin je pas in de bovenbouw met politieke kennis."

'Leerlingen leren hoe moeilijk het is om beleid te maken, met een kloppende begroting en verschillende belangen'

DE SCHOOLTijd VAN

Tekst: Ilse Ariëns • Fotografie: René van der Hulst

Helmert Woudenberg (78)
1957-1961 Openbare Mulo Hoofddorp
1961-1963 Coornhert Lyceum Haarlem, gymnasium
1963-1965 Het Nieuwe Lyceum Hilversum, gymnasium

'Ik was meer bezig met toneel dan met huiswerk'

Wat was je voor leerling?

"Met toneelspele dwong ik respect af en was ik populair op school. Zonder zou ik misschien gepest zijn, want ik droeg sporen van de oorlog met me mee. Mijn vader sneuvelde in 1945, twee weken voor mijn geboorte, aan het oostfront. Mijn moeder stierf zeven maanden later aan een infectie. Als oorlogswes werd ik opgenomen in een boerengezin in Hoofddorp. Daar ontdekte ik al heel jong dat toneel me een andere identiteit kon geven. Ik, arm oorlogswesjongetje, kon zomaar de koning van Spanje zijn.

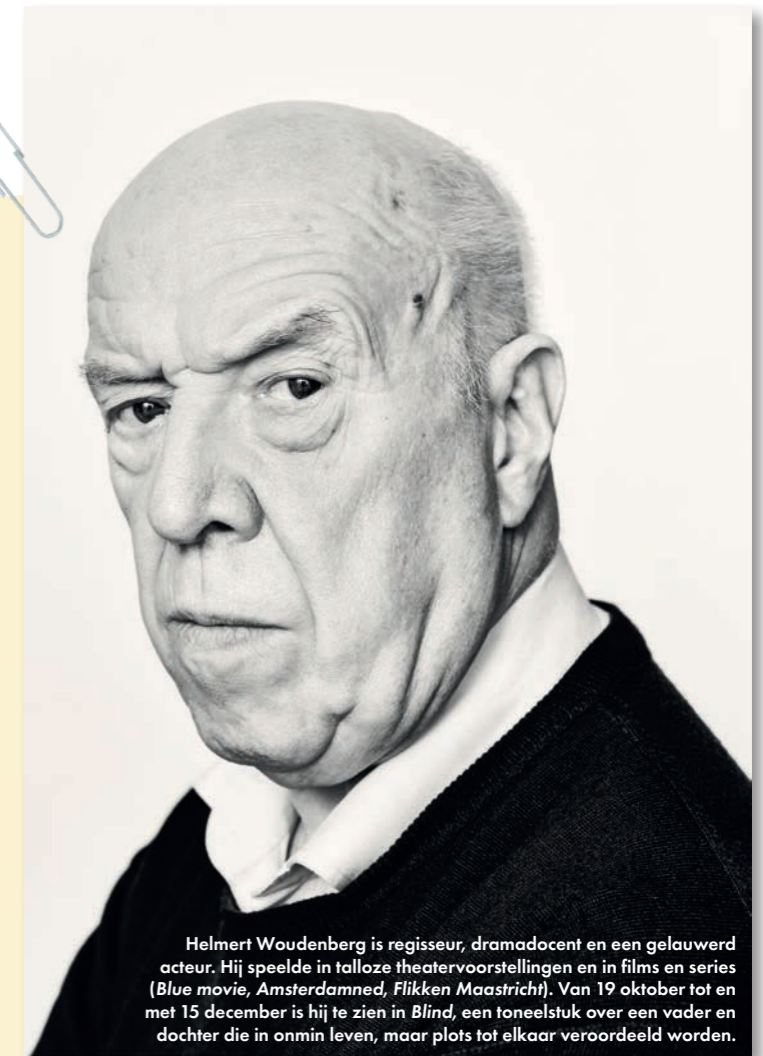
Mijn stiefouders vonden de mulo al heel wat, maar een oom die leraar Duits was, vond dat ik naar het gymnasium moest. Ik begon op het Coornhert, maar omdat ik meer bezig was met toneel dan met mijn huiswerk, haalde mijn oom me naar Hilversum, waar hij me beter in de gaten kon houden. Al was het met twee herexamens, ik slaagde."

Wie was je favoriete docent?

"Soms kom je zielsverwanten tegen in je leven. Mensen voor wie je bereid bent meer dan honderd procent te geven. Mijn meest dierbare leermeester was acteur en regisseur Joan Rimmelts, docent op de toneelacademie. Op de middelbare school was het meneer Wester, mijn leraar Latijn. Het was een wonderlijke man, met depressieve buien, maar hij en ik hadden een klik. Bij het eindexamen was ik een twijfelgeval. 'Laat Helmert maar zakken', zei de rector, 'dan houden we hem nog een jaar voor ons schooltoneel.' Wester was daar zo kwaad over, dat hij mij de dag voor het herexamen stiekem alvast de tekst gaf die ik zou moeten vertalen."

Wat heb je op school geleerd waar je nu nog profijt van hebt?

"Het zijn niet zozeer de dingen die ik leerde, maar die me vooruithelpen. Als jongetje van vijf wilde ik

Helmert Woudenberg is regisseur, dramadocent en een gelauwerd acteur. Hij speelde in talloze theateervoorstellingen en in films en series (*Blue movie*, *Amsterdam*, *Flikken Maastricht*). Van 19 oktober tot en met 15 december is hij te zien in *Blind*, een toneelstuk over een vader en dochter die in onmin leven, maar plots tot elkaar veroordeeld worden.

al toneelspeler worden, maar op school werd dat bevestigd en gestimuleerd. Het hoogtepunt was een voordrachtwedstrijd waar ik iets van Carmiggelt voordroeg. Charlotte Köhler, een groot actrice die ik bewonderde, zat in de jury. Toen ik klaar was, stond ze spontaan op en riep: 'geweldig!' Een enorme stimulans voor mij om door te gaan met toneel."

Wat vind je belangrijk dat leerlingen meekrijgen?

"Ik zou willen dat iedereen cultuur met de paplepel kreeg ingegoten. Cultuur wordt vaak gezien als vermaak, als minder belangrijk. Maar als het bijvoorbeeld om talen gaat, denk ik dat je meer leert van literatuur dan van taalkundig ontleden. Bij leren gaat het erom dat de dingen voor je gaan leven en dat je je ermee verbonden voelt. Expressieve vakken kunnen daarbij helpen. Neem mijn eigen vak, toneel. Natuurlijk kende ik Abraham Kuyper en Pim Fortuyn, maar ik ging ze pas echt doorgronden toen ik ze speelde."

